

raag, of aan ook mocht n van andere tichting ver voor hen en predikant vondmaal te

ikomen juist, n tafel is en is, om toe te et onthelgig. Avondmaal gel, dan die des geloofs toezicht van eeft. De ge- liden van den, bij ons e hebben we Maar even is aan dezen ben zijn toch Christus niet eperkt is en toegelaten, Christelijke en naar hun onze Kerken ruiken. Zoo Lutherschen, waar geen xempel heeft om dit rume in deze liden enen. Bijkt a verpleegde e Kerk niet oor de gele- in onze Kerk lan, zoo be- t niet gewel- at hij in zijn al gerechtig- stukken der tem en zijn in overeen- ij zich bereid gast aan het aan de tucht onderwerpen. e eene zijde naar tegelij- gen gezocht, theilgld zou ssing die de van belang gsposten in predikanten an, of men it verzoeken, enten mocht genheid had- nabijheid de i hun eiden or de Synode oord, zij het

o, wanneer ring in een e doctoren, het oog op men om uit ebruiken van orden toege- j de beant- e beslist op het gebruik tot de sym- behoort en ge oorzaken laar ze er- de gevallen e van dezen tef oordeel, beker door ze patienten, der doctoren mede middel, i, n. l. het ge- door elken De Synode kerkeraden adden. Wat was, dat de voren, maar itdrukkelijke lat in 't ge- ligen beker stig gevaar t alleen voor tingen, waar e verpleegd eding in in stoftefening et alsof ook nnen voor- de sloeg op

H. H. K.

door Da. B. der letter G.

oorzitter, verweg 88, er 31724.

door Da. B. der letter G.

oorzitter, verweg 88, er 31724.

oorzitter, verweg 88, er 31724.

oorzitter, verweg 88, er 31724.

oorzitter, verweg 88, er 31724.

oorzitter, verweg 88, er 31724.

oorzitter, verweg 88, er 31724.

oorzitter, verweg 88, er 31724.

oorzitter, verweg 88, er 31724.

oorzitter, verweg 88, er 31724.

Engelsch leek, het is heel denkbaar, dat de Theologische studenten ten onzent het bestaan zelfs van de in druk vastgelegde lezing van WARFIELD niet kenden.

En het ware jammer geweest indien dit zoo gebleven was.

Prof. WARFIELD doet hier een voor allen, die zich voorbereiden om predikant te worden, behartigenswaardig woord uitgaan.

Hij erkent, en ik ga daarin met hem mee, dat het ambt van Dienaar des Woords een *geleerd beroep* is en, dat geen niet gestudeerde, het doet er niet toe met welke andere gaven hij moge gesierd zijn, niet berekend is voor zijn taak.

Hij beroept zich daarvoor op het bekende woord van PAULUS: *behoud om te leren*. «Eo leeren of onderwijzen onderstelt kennis; hij die leert, moet zelf kennis bezitten».

«Maar», zoo leest men ook dit boekje, «geleerdheid, hoe onmisbaar ook, is toch niet het meest onmisbaar voor een predikant». En een bladzijde verder leest men: «Van nog veel hooger belang dan zijn gestudeerd hebben, is zijn persoonlijke godsvrucht».

Hier ligt de tweedheid, die echter geen tegenstelling, maar een eenheid vormt.

En het woord dat Prof. WARFIELD tot alle Theologische studenten doet uitgaan, is, dat zij deze twee-eenheid moeten zien en bij hun studeren ongerept hebben te houden.

Hij verduidelijkt dit aan het volgende voorbeeld: «Bij het werven van soldaten wordt door de officieren ook niet geredeneerd over de vraag, of het, beter is, dat zij een rechter- of een linkerbeen bezitten; soldaten moeten beide beenen bezitten.»

Prof. WARFIELD blijkt ook als redenaar te kennen het klappen van de zweep.

Hij verstaat toch de kunst, zijn denkbeelden te bevelen in het bewustzijn zijner hoorders.

«a Bepoofd middel daartoe is éénzelfde gedachte met andere woorden nog eens en des noods nog eens te herhalen.

Bij de toepassing van dit middel toonen echter sommige sprekers meer de «gave der langwilligheid» dan het «redenaars-talent» te bezitten.

WARFIELD toont hier onmiskenbaar het laatste. Na toch zijn denkbeeld van de twee-eenheid bij de studie der Theologie eerst met dat: «soldaten moeten twee beenen hebben» onder woorden te hebben gebracht, brengt hij hetzelfde denkbeeld der twee-eenheid nog eens onder woorden wanneer hij er op laat volgen: «Er wordt wel eens gezegd, dat tien minuten op uwe knieën, u een waarschijner, dieper en nuttiger kennis van God zal scheenken, dan tien uren over uwe boeken te zitten.» Welnu, moet dan ons antwoord zijn, «dan deze tien uren met uw boeken doorgebracht op uw knieën.»

Zoo is het taak!

Zoo zit, met twee forschte slagen, de twee-eenheid van «godvruchtig-studeeren» in het bewustzijn der hoorders vast.

En dat is dan ook de strekking geweest van de lezing, die hier, door de goede zorgen van M. J. L. M. E. K., in goed-gestudeerde moedertaal voor mij ligt.

Toen ik als kandidaat in de Theologie voor het eerst preekte, wij noemden dat «a eerste voorstel-houdens», met het oog op het proponent, moest je er twee houden, zij mijn Professor, onder wiens «voorzitting» ik mijn eerste wankel schreden op het gebied der homiletische praxis deed: «Kijk eens meneer! er is zeker wel een touw vast te knopen aan al wat door u gezegd is, maar u moet toch bovenal zoo preeken, dat uw hoorders goed vatten wat u van ze wilt.»

Hij kon het zoo zeggen, de cher Maître.

Ik durfde openen het juiste van zijn opbouwende kritiek.

Uit al wat ik gezegd had was niet naar boven gekomen dat één waaraan mijn auditorium had had kunnen krijgen, «wat ik van ze wilde», en hun meening daaromtrent moest dan ook, ik zag het nu zelf, wel wankel of onreker zijn.

Leer mij, o Heer, mijn God en Koning, In alle ding u te zien, En bij al wat ik werk te denken Hoe 'k daarmee U, mijn Koning, dien!

'n Mooi gezang, dat wij Hollandse Calvinisten wel kunnen «medezingen». «Ook wel zouden kunnen zingen in onze kerken.

Zoo wordt dan, behoort althans te worden, ook het zich theologisch cultiveren van den student een dienen van God in dit leven, of *Godsdienst*.

Maar RELIGIE omvat nog meer dan *Godsdienst* of «God dienen in dit leven». Zij omvat ook wat men wel eens genoemd heeft den «Godsdienst des harten». En dit is het in 't binneste heiligdom onzer ziel, met ons denkend-voelend- en wilend ik, zich richten op den eenig-waarschijner God, wat dan culmineert in de *adoratie* of de «aanbidding». Onze H. Catechismus zegt het ook hier weer zoo onverbetterlijk, dat het gebod is «het voornaamste stuk der dankbaarheid».

Valt *Godsdienst* of God-dienen in het leven, met christelijke zedelijkheid samen, dit christelijke-zedelijke, wortel-in, bloeit-op uit de godsdienst des harten of de christelijke religie in enger zin.

Daarom komt het zoo aan op het de religie in ons als *subject* sterken, en het middel daartoe van God gaardend is de eeredienst, de culte, de publieke, de huiselijke, de individuele.

Door dien drielei eeredienst de religie sterker, ook dat wil WARFIELD van den Theologischen Student en, als goed Calvinist, wijst hij in zijn boekje ook op den individueelen cultus, op de «geestelijke oefeningen» of wat in onze Dordse Leerregels V. II heet «heilige oefeningen der godvruchtigheid».

Doch genoeg over dit boekje van Prof. WARFIELD, want op mijn tafel liggen nog tal van boeken en boekjes, die ook bespreking vragen en met mijn LESTAPEL-schrijverij zal het niet zo lang meer duren.

Onze Theologische studenten mogen de Verreiker dankbaar zijn, dat zij op deze lezing van den Amerikaanschen hoogleraar hun aandacht heeft gevestigd.

Zij kweet zich daarbij voortreffelijk van haar taak als Overzetter. Mocht ik mij een kleine aanmerking veroorloven, het zou deze zijn, dat in den titel wellicht RELIGIEUS leven beter, wij meer omvattend, ware geweest dan GODSDIENST *leven* en ook wij, meer de zaak verduidelijkend, in het boekje: zelf, beter ware geweest ZONDAAR dan *Sabbat* te schrijven.

Buitenland.

Engeland. Teisurgestelde verwachtingen.

In een Engelsch Christelijk blad beluisterden wij de verachting, dat niet een van de verwachtingen die bij het begin van den oorlog gekeerd werden, verwezenlijkt is. Toen zware offers van het Engelsche volk geacht werden, uoostte men elkaander met de gedachte, dat alles zooveel beter zou worden wanneer de natie gelouterd was. De hooge prijs die daarvoor betaald moest worden, was niet te hoog, om een nieuwen levensstandaard te doen intreden. Menigen had grond voor het geloof, dat de ploegschaar van kommer al het schadelijk zaad van vergruipde planten in het nationale leven naar boven zou brengen om door het vuur van het lijden onvruchtbaar te worden gemaakt. Men meende in het wapengekletter het einde te zien van het materialisme. Men geloofde dat een volk, dat tot zulke offers in staat was, nooit zou gedooien dat dezelfde gevoelens die den oorlog onvermijdelijk maakten, zich ook van de natie zouden meester maken. Men beelde zich in, dat door het tusschenbeide treden van God voor een rechtvaardige zaak, het volk zou willof gemaakt zijn om God te dienen. Men stelde zich voor, dat alle klassistiek dood was, dat deze niet kon blijven bestaan na hetgeen er gemeenschappelijk in de loopgraven was doorleefd. Als een donderstorm moest de oorlog alle wolken van natijver tusschen de volken verdrijven; door het onderhouden van internationale betrekkingen, kreeg men in de toekomst een echte broederschap!

Hetzelfde blad komt er tegen op, dat de schuld van al de teleurstellingen gegeven wordt aan de staatslieden, die schoone woorden hebben laten hooren, maar hun woord niet gestand deden. Maar dit neemt niet weg, dat daarbij beweerd wordt, dat de politici en de politieke leiders door den oorlog weinig of niets meer geleerd hebben dan het volk in het algemeen.

Wij beamen deze woorden, maar betreuren het, dat daaruit niet de gevolgtrekking gemaakt wordt, die zoo voor de hand ligt.

Frankrijk. Veranderde positie der Roomsche Kerk. De Protestantische Kerken.

De Roomsche Kerk heeft in en na den oorlog in Frankrijk veel van haar invloed herwonnen. Vóór den oorlog heeft wellicht een 35 jaar lang de leus gezeten, «het Clericalisme, dat is de vijand». Maar de zware strijd dien Frankrijk te voeren had, eische de krachtinspanning van alle burgers; die duizenden Roomsche priesters die genoodzaakt werden onder de wapenen te komen, deden zich als goede soldaten kennen, en ook dit werkte mede om de vijandige houding tegenover de Roomsche Kerk van hen die in Frankrijk de macht in handen hebben, te laten varen. Is niet generaal Foch, die het Franse leger naar de overwinning leidde, een ijverig lid der Roomsche Kerk? Daarenboven is ook vóór den oorlog onder vele jongeren een beweging ontstaan, waarbij men zich afwendde van het materialisme, om de geestelijke waarheden die de Roomsche Kerk verkondigt, te huldigen.

Men is door dit alles reeds zoover gekomen, dat de dag van de heiligerklaring van Jeanne d'Arc tot een nationaal feestdag in de democratische republiek verheven is. Wie had dit voor acht jaar kunnen denken? Toen werd door minister Viviani in de volksvertegenwoordiging verkondigd, dat men voor het Franse volk de lichten van den hemel uitgedoofd had. Het roodschrift om de Franse munt, «Dien protégé la France (God bescherm Frankrijk)» moest verdwijnen.

En nu de dag van de heiligerklaring van Jeanne d'Arc een nationale feestdag! Een concessie aan het deel der Franse bevolking, dat aan de Roomsche Kerk getrouw bleef, hetwelk in de overtuiging leeft, dat de overwinning op Duitsland behaald werd door de voorbede van la Pucelle d'Orléans (de maagd van Orléans). De bekende Franse letterkundige Maurice Barrès stelde voor, te Straatsburg een standbeeld voor Jeanne d'Arc op te richten en het te

als gelijk recht hebbend behandeld, ja zij heeft daarin een leidende positie verkregen. Op den Kerkdag te Dresden en op de Generale Synode te Berlijn werd bij de beraadslaging en bij het nemen van besluiten over de gewichtige Kerkelijke wetten, het vraagstuk der belijdenis niet opzet van alle zijden uitgeschaald en daarmede de belijdenis als grondslag der Kerk praktisch op zijde gezet. Bij de onderhandelingen der Kerk over het Godsdiensstouderwijs met de onderwijzers die aan de belijdenis vijandig zijn werden de Kerkelijke en Bijbelsche grondslagen voor dat onderwijs steeds meer prijsgegeven. Ook toonaangevende leiders der positieve groepen hebben de belijdende Kerk voor een ideaal verklaard, waaraan niet kan worden vastgehouden. De nieuwe kerkelijke wetten hebben, onder invloed der politieke partijen en der staatsverheid, het vrouwenkiesrecht en de eventuele vertegenwoordiging ingevoerd en het gelijk recht van alle richtingen in tegenspraak met de belijdenis wetelijk doorgezet en erkend.

Hoe de reeds aangekondigde verandering in de liturgie zal uitvallen, kan niet twijfelachtig zijn. Wanneer te gelijkertijd gezegd wordt: de belijdenis staat der Kerk blijf onveranderd, zoo is dit in tegenspraak met de feiten, en zonder eenige betekenis, en alleen maar geschikt om de leden der gemeente, die aan de belijdenis vasthouden, te misleiden.

Alle protesten, verklaringen van gemeenten die aan de belijdenis getrouw willen zijn, van predikanten en vereenigingen tegen het prijsgeven der belijdenis, zijn vergeefs geweest.

Zoo is daardoor onze wil om de Evangelische landkerk te steunen, door de kerk zelf verijdeld. Wij kunnen de kerk tegen de vijandschap des ongelooft niet verdedigen, wanneer de kerk in hare besturende organen zich niet verdedigen wil!

Voorts wordt in dit manifest uitgesproken dat de vereeniging aan de belijdenis der kerk, naren Catechismus, hare sacramenten vasthouden wil, en dit alleen doen kan in zelfstandigheid en onafhankelijk van het uitwendig verband van de landkerk. Men mag echter niet verbitert de wegen der secta bewandelen. Men moet zelf de zaak der belijdenis ter hand nemen, opdat het zuivere Evangelie en de Ev. Luth. belijdenis niet onderga, maar behouden blijve tot heil der zielen en tot welzijn van het geheele volk.

Het zijn goede woorden, maar zij hebben veel zwevends. Wij hadden liever vernomen, dat de belijders des Heeren werden opgeroepen de Ev. Luth. Kerk opnieuw tot openbaring te brengen, nu het blijkt dat hare leiders haar van het fundament waarop zij gebouwd werd, hebben afgebrakt.

Wij zien nog altijd niet naar mannen Gods, die de roepstem tot alle belijders des Heeren in Duitschland, om hunne Kerk te reformeeren naar het Woord Gods, laten uitgaan.

Engeland. Teisurgestelde verwachtingen.

In een Engelsch Christelijk blad beluisterden wij de verachting, dat niet een van de verwachtingen die bij het begin van den oorlog gekeerd werden, verwezenlijkt is. Toen zware offers van het Engelsche volk geacht werden, uoostte men elkaander met de gedachte, dat alles zooveel beter zou worden wanneer de natie gelouterd was. De hooge prijs die daarvoor betaald moest worden, was niet te hoog, om een nieuwen levensstandaard te doen intreden. Menigen had grond voor het geloof, dat de ploegschaar van kommer al het schadelijk zaad van vergruipde planten in het nationale leven naar boven zou brengen om door het vuur van het lijden onvruchtbaar te worden gemaakt. Men meende in het wapengekletter het einde te zien van het materialisme. Men geloofde dat een volk, dat tot zulke offers in staat was, nooit zou gedooien dat dezelfde gevoelens die den oorlog onvermijdelijk maakten, zich ook van de natie zouden meester maken. Men beelde zich in, dat door het tusschenbeide treden van God voor een rechtvaardige zaak, het volk zou willof gemaakt zijn om God te dienen. Men stelde zich voor, dat alle klassistiek dood was, dat deze niet kon blijven bestaan na hetgeen er gemeenschappelijk in de loopgraven was doorleefd. Als een donderstorm moest de oorlog alle wolken van natijver tusschen de volken verdrijven; door het onderhouden van internationale betrekkingen, kreeg men in de toekomst een echte broederschap!

Hetzelfde blad komt er tegen op, dat de schuld van al de teleurstellingen gegeven wordt aan de staatslieden, die schoone woorden hebben laten hooren, maar hun woord niet gestand deden. Maar dit neemt niet weg, dat daarbij beweerd wordt, dat de politici en de politieke leiders door den oorlog weinig of niets meer geleerd hebben dan het volk in het algemeen.

Wij beamen deze woorden, maar betreuren het, dat daaruit niet de gevolgtrekking gemaakt wordt, die zoo voor de hand ligt.

Frankrijk. Veranderde positie der Roomsche Kerk. De Protestantische Kerken.

De Roomsche Kerk heeft in en na den oorlog in Frankrijk veel van haar invloed herwonnen. Vóór den oorlog heeft wellicht een 35 jaar lang de leus gezeten, «het Clericalisme, dat is de vijand». Maar de zware strijd dien Frankrijk te voeren had, eische de krachtinspanning van alle burgers; die duizenden Roomsche priesters die genoodzaakt werden onder de wapenen te komen, deden zich als goede soldaten kennen, en ook dit werkte mede om de vijandige houding tegenover de Roomsche Kerk van hen die in Frankrijk de macht in handen hebben, te laten varen. Is niet generaal Foch, die het Franse leger naar de overwinning leidde, een ijverig lid der Roomsche Kerk? Daarenboven is ook vóór den oorlog onder vele jongeren een beweging ontstaan, waarbij men zich afwendde van het materialisme, om de geestelijke waarheden die de Roomsche Kerk verkondigt, te huldigen.

Men is door dit alles reeds zoover gekomen, dat de dag van de heiligerklaring van Jeanne d'Arc tot een nationaal feestdag in de democratische republiek verheven is. Wie had dit voor acht jaar kunnen denken? Toen werd door minister Viviani in de volksvertegenwoordiging verkondigd, dat men voor het Franse volk de lichten van den hemel uitgedoofd had. Het roodschrift om de Franse munt, «Dien protégé la France (God bescherm Frankrijk)» moest verdwijnen.

En nu de dag van de heiligerklaring van Jeanne d'Arc een nationale feestdag! Een concessie aan het deel der Franse bevolking, dat aan de Roomsche Kerk getrouw bleef, hetwelk in de overtuiging leeft, dat de overwinning op Duitsland behaald werd door de voorbede van la Pucelle d'Orléans (de maagd van Orléans). De bekende Franse letterkundige Maurice Barrès stelde voor, te Straatsburg een standbeeld voor Jeanne d'Arc op te richten en het te

plaatsen op het voetstuk waarop te voren het standbeeld van Keizer Wilhelm stond.

De Franse regering heeft, al is de wet waardoor in 1905 scheiding van Kerk en Staat uitgesproken werd, tot hiertoe niet ingetrokken, toch officiële betrekkingen met het Vaticaan aangekondigd. Dit alles spreekt.

Het Franse Protestantisme heeft, doordat Elzas en Lotharingen weer aan Duitschland werden ontruk, een 400.000 aanhangers meer gekregen. Met de 600.000 Protestanten die in Frankrijk vóór den oorlog gevonden werden, maakt dit een miljoen zielen. Dit aantal is niet groot wanneer men in aanmerking neemt, dat Frankrijk ongeveer 36 miljoen inwoners telt. Wanneer nu de Franse Protestanten een gevoel eenheid vormden, zouden ze nog veel kracht kunnen uitoefenen. Maar ze zijn gescheiden in Gereformeerden, Lutherischen, aanhangers der Vrije Kerken, Baptisten en Methodisten. De Gereformeerden, of liever zij die zich aldus noemen, zijn in drieën uiteengegaan sedert de Scheidingswet de Geref. Staatskerk financieel los maakte van den Staat. Er ontstonden drie groepen van kerken: 1o, de «Union des Eglises réformées évangéliques» — de grootste en krachtigste; 2o, de middengroep: de «Union des Eglises évangéliques», de minst talrijke, ook wel de groep «Jaïn» genoemd; 3o, de «Union nationale des Eglises réformées», welke een vereenigingspunt vormt voor de modernen. In 1912 hebben zich de tweede en derde groep vereenigd onder den naam van «Eglises unies».

Alleen de groep van de «Union des Eglises réformées évangéliques» aanvaardde de oude geloofsbelijdenis der Franse Gereformeerde Kerken van la Rochelle. Zij houdt vast aan het soevereine gezag der H. Schrift in geloofs- en aan de zaligheid door het geloof in Jezus Christus, Gods eenigen Zoon, opgewekt tot onze rechtvaardigmaking.

Toch wordt er behoefte gevoeld aan een organisatie van alle Protestantische elementen in één lichaam. Daarom werd in 1909 de «Fédération protestante de France» opgericht. Daarin zijn de beide Unies die uit de Gereformeerde Staatskerk ontstonden, de Lutherische kerk, de Vrije kerken, die zich in 1849 van de Geref. Staatskerk losmaakten, de Methodisten en de Baptisten, naar evenredigheid van hun getalsterkte, vertegenwoordigd. Deze Federatie laat zich niet in met de uitwendige aangelegenheden der kerken, maar wil de belangen der kerken bij de overheid voorstaan. Nu in den tegenwoordigen tijd de Protestantische Kerken hulp noodig hebben om hare door den oorlog verwoeste kerkgebouwen weder op te bouwen, bewijst de Fédération daarbij diensten. Maar wij kunnen niet laten, waarom daartoe een Federatie noodig is. Kunnen de kerken niet door middel van deputaten hare stem bij de hooge overheid laten hooren? Kunnen de kerkelijke vergaderingen niet in het buitenland om steun vragen? Waar toe een Federatie die bij de Overheid de gedachte wekken moet, dat de Gereformeerden die zich aan de belijdenis der vaders houden, van dezelfde geestelijke familie zijn als zij die met deze belijdenis gebroken hebben? In een Roomsche land als Frankrijk is men geneigd om al wat zich Gereformerd of Protestant noemt, te beschouwen als rationalistisch. Daarom behoort men er des te meer prijs op te stellen, ook voor de Overheid en voor het buitenland te laten uitkomen, dat men alle kerkelijke betrekking verbroken heeft met hen, die niet op den bodem der Schrift staan.

Zwitserland. Te Genève heeft een voorlopige conferentie voor geloof en kerkorde (*Faith and Order*) van bijna alle christelijke kerken op de aarde (met uitzondering van de Roomsche) plaats gehad. Wij lazen van deze vergadering een verslag waaruit blijkt, dat de positieve resultaten van de samenkomsten die van 12-19 Aug. gehouden werden, niet vele kunnen worden genoemd. Toch was datgene wat in Genève plaats greep, eenig in de geschiedenis van het christendom. De ongeveer 200 afgevaardigden vertegenwoordigden 80 kerken uit 40 verschillende landen. Er waren afgevaardigden van den patriarch van Konstantinopel; de Griekse patriarchen van Jerusalem en Alexandrie lieten hunne groeten aan het congres overbrengen; ook een lid van het Russische episcopaat was, schoon niet officieel afgevaardigd, aanwezig. De Griekschen hielden een Godsdiens-oefening in de Russische kerk van Genève, die door den glans harer ceremonien bewondering en verbaasde wakte. De meeste deelnemers aan het congres waren uit Engeland en Amerika afkomstig, vooral hadden Anglicanen, Presbyterianen, Baptisten, Methodisten, vertegenwoordigers geonden. Daarentegen was uit Frankrijk en Nederland niemand officieel afgevaardigd; uit Duitschland waren alleen «welwillende bezoekers» aanwezig. Duitschland was vertegenwoordigd door de predikanten Segmund en Schreiber, doch zonder officiële opdracht van hunne respectievelijke kerken.

Op de vergaderingen teekenden een lange reeks sprekers de eigenaardige toestanden in hunne kerken, alles met het oog op het vraagstuk der vereeniging. Daarna kreeg men een uiteenzetting van de verschillende opvattingen omtrent het weten van de kerk, vervolgens werden de punten uiteengezet, die met het oog op de toenadering van belang waren, als de Geloofsbelijdenis, de beschouwing van den Bijbel en van het kerkelijk ambt. Men kon niet zeggen, dat aan al die uiteenzettingen een vast plan of een bepaald doel ten grondslag gelegd was.

De leider der vergadering, bisschop Brent van New-York, bijgestaan door den secretaris Gardiner, toonde ietens gezind te zijn. Kennelijk was het er alleen om te doen, de verschillende persoonlijkheden zich te laten uitspreken en de door hen vertegenwoordigde kerken met elkaander in aanraking te doen komen. De geest des vredes moest over de vergadering zwellen. Daardoor kon dan voor de toekomstige verhandelingen het uitgangspunt en de grondslag gevonden worden.

Aldus leidt een verslag, voorkomend in de *Ref. Kirchenszeitung*. De schrijver verblijft zich daarin, dat op de conferentie de Duitschers behandeld werden op voet van gelijkheid. Op de vorige conferentie had een pijnlijk incident, door vertegenwoordigers der Franse Christenheid veroorzaakt, plaats gehad. Op deze vergadering viel geen woord dat voor de Duitschers onaanvaardbaar zijn kon. Ofschoon het Duitse kerkbestuur de officiële deelname aan het congres geweigerd had, en het stuk waarin dit geschiedde, met al de verwijten ook aan de Angliksche Christenheid, algemeen bekend was, kon men toch bemerken dat de vergadering op de medewerking der Duitse kerk prijs stelde.

Er werd op deze conferentie een comité benoemd van 40 leden, die de actie van het congres voor *Faith and Order* verder doorzetten moest.

Of het voorgestelde doel: de vereeniging van al de Christelijke Kerken, bereikt zal worden? Laat ons daarover verblijd zijn, dat de vrees-

lijke nood van dezen tijd, waarin zooveel martelarsbloed heeft gevloerd, belijders van den Christus in de stad van Calvijn heeft bij elkander gebracht, en dat onzen Duitschen broeders op deze vergadering een hart onder den riem gestoken is. En laat ons niet vergeten, dat de groote hervormer van Genève ook het ideaal van de eenheid der Kerk gekoesterd heeft.

Of het echter in den weg van het congres, te Genève gehouden, bereikt zal worden?

WINCKEL.

Officiële Gerichten.

Vrije Universiteit.

Men schrijft ons:

Het jaar 1876 was het jaar der vrijheid voor het Hooger onderwijs. De gelijkheid zal nog wel jaren op zich laten wachten, en van broederschap zal eveneens iets komen als een vereeniging van vuur en water.

Wonderlijk genoeg werd deze vrijheid niet verkregen uit een gevoel van rechtvaardigheid. Ook werd — dit mag niet worden vergeeten — door de voorstanders van vrij lager onderwijs niet bij de regering aangehouden, om de oprichting van vrije hoogeschoolen in de wet op te nemen. Wel waren er sommige broeders, die den strijd voor het hooger onderwijs nog veel uigenter achten dan dien voor het lager.

Da Cosma schreef aan Groen dat al niet ijveren voor de lagere school niet zou baten, zoo er geen Vrij hooger onderwijs kwam.

Groen stemde dit toe, maar antwoordde: ons volk is nog niet warm voor het lager, hoe zal het wakker zijn voor het hooger onderwijs?

Ook was de gedachte van vrij hooger onderwijs niet nieuw.

In het jaar 1872 sprak prof. Land «dat de ongelijke lotsbepeding van het Rijksonderwijs en dat in de hoofdstad, ten opzichte der akademische graden, hoe eer des te beter moet worden weggewoont».

En de hoogleraren van het Athenaeum te Amsterdam weachten «dat de vrijheid van het Hooger onderwijs niet alleen in schijn, maar in werkelijkheid gehandhaafd worde». Daarom werd in het adres aan de Tweede Kamer (20 Jan. 1875) gevraagd, dat niet alleen aan het Athenaeum te Amsterdam, maar aan elke stedelijke of Vrije Universiteit, die voldoende waarborgen aanbiedt, de bevoegdheid om examina af te nemen zal gegeven worden.

Reeds in 1870 las men in de *Herald*: «de strijd voor de lagere school en voor onze Hoogeschoolen is één».

«Dus bevesten onze tegenstanders, en wij stemmen hun dit toe».

Zelfs Dr. Doedes schrijft: «Alles pleit voor de oprichting van een Vrije Universiteit, die met de Rijks-universiteit kan wedijveren, indien, of zoodra het noodig geld gevonden is».

Eerst na de herziening der Hooger onderwijswet (1876), kon aan het plan om een Vrije Universiteit op te richten, uitvoering gegeven worden.

Of het in de bedoeling lag van de regering of van de meerderheid der Kamerleden om particulieren gelegenheid te geven een Universiteit op te richten, blijft buiten beschouwing.

Over de verdraagzaamheid der vrijzinnigen kan men nooit te klein denken.

Amsterdam was zoo verregaand «verdraagzaam», dat bij de overeenkomst gesloten met de synode der Hervormde Kerk o.m. werd bepaald, dat de door deze synode benoemde leraren door de Amsterdamsche burgerij, Joden en afkeisten niet uitgezonderd, zouden worden betaald.

«zo lang de Ned. Herv. Kerk aan hare Evangeliedienaren de opleiding door de Kerkelijke Hoogleraren en het bijwonen van de door de Kerkelijke reglementen aangewezen of nader aan te wijzen lessen der Godgeleerde faculteit aan een der Rijks-Universiteiten of aan de Gemeentelijke Universiteit verplichtend stelde».

Deze welwillende overeenkomst dateert van 1882. De Vrije Universiteit was toen opgericht.

Hieruit kan duidelijk blijken, dat de gemeenteraad van Amsterdam, zoodra zij zelf een Universiteit bezat, niet overwillend stond tegenover de Vrije Universiteit.

Want al zou het naar zijn wat Mr. Pijnappel beweerde, «dat de Raad van Amsterdam niet in strijd met zijn beginsel handelde door te doen wat naar zijne meening voor haar (de gemeente Universiteit) bloot noodzakelijk is», het was daarom toch niet noodig om aan het Hervormd Kerkgenootschap zulk een verplichting op te leggen.

Helaas, de gemeenteraad van Amsterdam was niet de eenige corporatie die, zelfs na de oprichting, de Vrije Universiteit het leven moeilijk wilde maken.

Ook waren het niet alleen de «Liberalen» die de oprichting tegenstonden.

Vele broeders, die, vóór de wet de oprichting eener Vrije Universiteit mogelijk maakte, hebben hartelijk instemming betuigd met het plan een Vrije Christelijke Universiteit op te richten.

Dit was echter vóór 1876.

De strijd vóór en tegen een Vrije Universiteit loopt in hoofdzaak van 1876—1886.

Voor Kinderen.

UIT HET OOSTEN.

Steden van het Oosten.

(SLOT.)

Ten zuiden had de stad geen poorten; de berg Zion was van die zijde oengevaarbaar.